

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-58>

УДК 334.732.2

Венгуренко Т.Г.

старший викладач кафедри фінансових ринків,
Університет державної фіскальної служби України

Гончар С.В.

студент,
Університет державної фіскальної служби України

Vengurenko Tetiana, Honchar Snizhana

State Fiscal Service University of Ukraine

СУТНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

У статті розглянуто засади функціонування кредитних спілок в Україні. Розглянуто шляхи залучення коштів та учасників кредитними спілками. Висвітлено становлення та розвиток кредитних спілок в Україні, а також окреслено перспективи їх діяльності на вітчизняному фінансовому ринку України. Виявлено недоліки функціонування кредитних спілок в Україні, а також визначено шляхи подолання цих недоліків на фінансовому ринку нашої держави. Визначено комплекс необхідних заходів для забезпечення стабільності та ефективного розвитку кредитних спілок на фінансовому ринку України. Визначено чинники впливу, стратегічні цілі та пріоритети кредитної спілки в Україні. Запропоновано заходи щодо підтримки діяльності, правового регулювання та захисту кредитних спілок нашої держави. Досліджено основні принципи, на основі яких створюються та ведуть свою діяльність кредитні спілки в Україні.

Ключові слова: кредитна спілка, кредит, фінансовий ринок, фінансові ресурси, кредитна кооперація.

Постановка проблеми. Кредитні спілки в Україні відіграють важливу роль у розвитку банківської системи, яка є вагомим ланкою економіки нашої дер-

жави, а її повноцінна фінансово-господарська діяльність забезпечує розвиток підприємств на рівні соціального добробуту суспільства й реальної економіки

загалом. Відбудова кредитних організацій, що триває вже більше десяти років, є одним з основних векторів розвитку фінансового сектору держави. Нині кредитні спілки є важливим суспільним явищем. Шляхом залучення коштів своїх же учасників для організації взаємного кредитування кредитні спілки показали себе досить важливими суб'єктами ринку фінансових послуг України, що не менш активно функціонують у категорії мікрокредитування. Також вагомого значення набувають фінансові організації, що спрямовані на соціальний розвиток вітчизняного суспільства. Такі спілки характеризуються основною метою, що полягає в допомозі суспільству та його захисту від девальвації коштів, а також забезпеченні населення фінансовими ресурсами та послугами. Отже, такі ознаки притаманні так званім кредитним коопераціям, які в нашій державі функціонують як кредитні спілки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історії та тенденцій розвитку кредитних спілок розглядали у своїх працях провідні зарубіжні та вітчизняні дослідники, зокрема Е. Ленська, А. Пантелеймоненко, Ф. Райффайзен, Ф. Шульце-Деліч. Різномічні теоретичні аспекти діяльності кредитних спілок висвітлені в роботах О. Абакуменка, С. Бородаєвського, С. Онишко, А. Прудінкова, М. Савлука, А. Стадника. Проте маловивченими залишаються питання, які нині є важливими, а саме обґрунтування сутності кредитних спілок як із позиції кооперативної природи, так і з позицій визнання їх фінансовими організаціями позабанківської системи; дослідження ролі вітчизняних кредитних спілок у кредитуванні населення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних проблем розвитку кредитних спілок в Україні, розроблення рекомендацій щодо вдосконалення їх діяльності на ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Сучасна історія заснування кредитних спілок (КС) України розпочалась у 1992 році із заснуванням першопрохідних установ у м. Кривий Ріг і м. Стрий на потужних промислових підприємствах цих регіонів. Проте сам процес відродження кооперативного руху в Україні у формі кредитних спілок став набувати стрімкого розвитку з 1994 р., охопивши перш за все такі сфери, як промисловість, машинобудування та сільське господарство [4, с. 217]. Кредитні спілки відіграють важливу роль у розвитку роздрібного, споживчого кредитування малого бізнесу, зокрема мікрокредитування, в Україні, створюючи значну конкуренцію банківським установам.

Кредитні спілки утворюються на основі певного кола осіб, які ініціюють розвиток спільного проєкту кредитних спілок, членами яких можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства та всі інші, хто проживає на території України. Кожен член кредитної спілки незалежно від розміру депозиту має можливість єдиного голосу під час голосування щодо вирішення управлінських та загальних питань.

Чисельність засновників (членів) кредитної спілки не може бути менше 50 осіб, об'єднаних хоча б за

однією з таких ознак: мають спільне місце роботи чи навчання профспілкової, іншої громадської чи релігійної організації, проживають в одному селі, селищі, місті, районі, області.

Переважно кредитні спілки орієнтовані на надання фінансових послуг малозабезпеченим категоріям населення, домогосподарствам, дрібним підприємцям і фермерам. Значна частина кредитних спілок, особливо у сільській місцевості, провадить діяльність у межах одного адміністративного району, спрямовуючи акумульовані ресурси винятково на економічний та соціальний розвиток відповідної територіальної громади, яка стримує розвиток установи за рахунок свого обмеженого потенціалу.

Кредитні спілки характеризуються такими ознаками.

1) Кредитні спілки переважно створюються та діють на базі конкретних монолітних спільнот населення, що об'єднані відповідно до їхніх інтересів, спільної діяльності чи взаємного місця проживання. В нашій країні кредитні спілки створюються при громадських організаціях, трудових, колективних професійних спілках, а також церковних приходах. Така властивість відрізняє кредитні спілки від будь-яких інших суб'єктів господарювання, які об'єднані задля одержання прибутку в процесі фінансового обігу вкладених інвестицій у господарську діяльність.

2) Кредитні спілки надають послуги виключно своїм клієнтам, тобто, на відміну від суб'єктів господарювання, у кредитній спілці члени виступають одночасно і власниками, і клієнтами.

3) У кредитній спілці немає статутного фонду та засновників з точки зору універсального трактування цих понять для суб'єктів господарювання. Всі члени незалежно від моменту їх вступу у спілку наділені такими ж майновими й управлінськими правами, що й перші п'ятдесят засновників. Кредитні спілки є відкритими організаціями, у яких існує вільний вступ та вихід.

4) Кожен учасник кредитної спілки наділений правом одного голосу у питаннях управління діяльністю спілки, тобто кредитні спілки як об'єднання громадян на добровільних засадах не можуть контролюватись обмеженим колом осіб, що є основою умовою захисту інтересів усіх її членів, а також формування діяльності спілки на засадах довіри та допомоги один одному.

5) Діяльність кредитної спілки пов'язана з наданням кредитних та ощадних послуг членам такої спілки. Ця ознака пов'язана з тим, що діяльність кредитної спілки саме як організації, що не має на меті одержання прибутку, націлена на надання відповідних послуг, що визначає її спеціалізацію щодо наявних напрямів реалізації мобілізованих за рахунок коштів учасників фінансових ресурсів.

У сучасних умовах господарювання сильно підвищується обсяг кредитних операцій і розрахунків в кредит. З огляду на ці обставини саме кредитні спілки нині посідають особливе місце серед більшості фінансових посередників, які функціонують на ринку фінан-

сових послуг України. Перш за все кредитні спілки допомагають перетворити грошові заощадження громадян на фінансові ресурси, тобто, формуючи обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП), вони можуть перетворювати його на вагомий інвестиційний ресурс. З іншого боку, функціонування кредитних спілок спрямоване на задоволення економічних потреб малого й середнього бізнесу, обсяг якого в загальному обсязі ВВП сягає 55–65%. Отже, їх відмінність і водночас перевага серед інших фінансово-кредитних інститутів полягає в тому, що вони мають здатність мобілізувати найдешевші грошові ресурси, використання яких спрямовано на розвиток бізнесу та збільшення споживчого попиту населення.

З кожним роком число кредитних спілок в Україні зростає, що свідчить про збільшення інтересу споживачів до цього учасника ринку фінансових послуг. Ефективний розвиток кредитних спілок на вітчизняному ринку фінансових послуг ускладнюється через невідповідність питань контролю й нагляду за їхньою діяльністю. Певні наглядові функції покладені на Національний банк України, а деякі – на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [6, с. 103–109].

Не менш важливою проблемою діяльності кредитних спілок в Україні є недосконалість чинної законодавчої та нормативно-правової бази, а також відсутність корпоративної етики кредитних спілок. Для вирішення цієї проблеми необхідно вносити зміни до нормативно-правових актів, що регламентують функціонування кооперативних неприбуткових установ та кредитних спілок.

Відповідно до Концепції розвитку системи кредитних спілок [3], що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України, серед найголовніших тенденцій та факторів, які гальмують розвиток кредитних спілок, слід назвати:

– недосконалість чинного законодавства, яке регулює діяльність учасників системи кредитної кооперації

(вагома обмеженість можливостей кредитних спілок у наданні послуг фінансового характеру їх членам та юридичним особам);

– недостатній ступінь капіталізації задля належного виконання їх зобов'язань перед власними членами;

– недостатню кількість інформації населення про функціонування та стан кредитних спілок;

– концептуальну невідповідність на довгострокову перспективу;

– зростання концентрації ринку кредитування юридичних осіб;

– наявність у кредитному портфелі кредитних спілок великої кількості кредитів до одного року;

– незначні терміни кредитування;

– відсутність належної інфраструктури технічної та фінансової підтримки прибуткової діяльності кредитних спілок;

– недостатність ефективного механізму щодо захисту прав своїх членів, зокрема здійснення гарантування вкладів;

– наявність значного числа кредитних спілок, які у своїй діяльності не дотримуються головних принципів кооперативного міжнародного руху та вимог для захисту, власне, прав їхніх членів;

– низький ступінь професійної діяльності та технічної оснащеності великої кількості кредитних спілок.

Сьогодні значна кількість вітчизняних учених зосереджує увагу на визначенні ключових проблем у діяльності кредитних спілок. Ці проблеми згруповані в табл. 1. Кожна з цих проблем має вирішуватися глобально, тобто за допомогою держави в особі органів регулювання.

Для того щоби подолати ці проблеми, Україні потрібно, по-перше, вдосконалити нормативне регулювання діяльності кредитних спілок на фінансовому ринку, по-друге, зробити так, щоби фінансових ринок, на якому функціонують кредитні спілки, був прозорим,

Таблиця 1

Основні проблеми діяльності кредитних спілок в Україні

Проблема	Характеристика проблеми
Низький рівень ліквідності	Незначний обсяг операцій кредитних спілок обумовлює низьку ліквідність організованого ринку, що стримує його розвиток та знижує ефективність роботи їх членів з управління інвестиційними портфелями (відсутність або недостатній обсяг попиту та пропозиції на них).
Недостатня капіталізація ринку	Підприємства не розглядають кредитні спілки як доступне джерело дешевих фінансових ресурсів. Результатом є значна недооцінка більшості активів, низький рівень капіталізації фінансового ринку.
Нормативне регулювання	Нормативна база, що регулює діяльність кредитних спілок в Україні, все ще перебуває на стадії становлення. Значна кількість нормативних актів не відповідає міжнародним стандартам та потребує подальшого розвитку. Особливо це актуально з позиції прозорості ринку та організації вільного доступу до інформації.
Непрозорість ринку	Інформація щодо діяльності кредитних спілок України є дуже обмеженою з позицій актуальності, повноти, доступності. Є питання й щодо її достовірності.
Відсутність культури	Фінансовий ринок не розглядається домогосподарствами як інструмент розміщення заощаджень, зокрема, через низький рівень інформованості населення щодо їх діяльності.
Недостатня кількість професіоналів	Обмежена кількість кредитних спілок обмежує формування адекватного ринку праці.

Джерело: [5, с. 137–141]

щоб учасникам була доступна вся інформація щодо діяльності кредитних спілок, по-третє, збільшувати кількість кредитних спілок, тому що нині їх досить мало на вітчизняному фінансовому ринку.

Отже, основними перевагами кредитних спілок перед іншими фінансовими установами є такі:

1) ці установи формуються групою осіб задля надання послуг власним членам, а не задля отримання прибутку;

2) члени, які створюють кредитну спілку, не наділені жодними винятковими правами порівняно з членами, що вступили до спілки пізніше;

3) послуги кредитної спілки надаються лише членам спілки;

4) члени кредитної спілки одночасно є власниками й членами цієї спілки;

5) ключовим видом діяльності кредитної спілки є надання ощадно-депозитних послуг без права здійснювати інші види діяльності.

Висновки. Проаналізувавши особливості діяльності кредитних спілок та фактори, які впливають на

їх діяльність, вважаємо за необхідне вдосконалити механізм діяльності цих установ, а саме запровадити систему фінансового оздоровлення кредитних спілок на державному та регіональному рівнях; створити систему страхування й гарантування вкладів від фінансових ризиків; створити бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників, що дасть змогу знизити частку прострочених і неповернених позик; прискорити процес формування потужних асоціацій, діяльність яких сприятиме розробленню та запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності кредитних спілок. Водночас потрібно вжити таких заходів, які би покращили функціонування кредитних спілок та забезпечили кредитні спілки необхідними послугами з навчання, інформаційних технологій, мінімізації фінансових ризиків тощо. Також варто зазначити, що задля вжиття вищезазначених заходів перш за все нашої державі необхідно створити спеціалізовані установи з надання допомоги кредитним спілкам, а саме її учасникам.

Список літератури:

1. Березовський К. Діяльність кредитних спілок: світовий досвід та перспективи їх функціонування на вітчизняному ринку кредитних послуг. *Вісник фінансово-економічної науки Тернопільського економічного університету України*. 2017. № 4 (28). С. 93–107.
2. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document> (дата звернення: 05.02.2020).
3. Концепція розвитку ринків небанківських фінансових послуг України на 2020 рік. *Нацкомфінпослуг*. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/Strategy> (дата звернення: 12.02.2020).
4. Маліновська О. Кредитні спілки як джерело забезпечення кредитними ресурсами суб'єктів малого бізнесу. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 27 (1). С. 217–221. URL: <http://nbuv.gov.ua> 2018 (дата звернення: 12.02.2020).
5. Маліновська О. Основні проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок у сучасних умовах розвитку економіки України. *Вісник Львівської державної фінансової академії*. 2017. № 22. С. 137–141.
6. Пожар А. Проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок в Україні. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. 2017. № 34. С. 103–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2017_34_19_3 (дата звернення: 18.02.2020).
7. Про кредитні спілки : Закон України від 20 грудня 2001 року № 2908-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14> (дата звернення: 28.02.2020).
8. Степанова В. Основні напрями розвитку кредитних спілок у сучасних умовах. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 4. С. 135–140. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 22.02.2020).

References:

1. Berezovs'kyu K. (2017) Diyal'nist' kredytnykh spiriv: vsesvitnya informatsiya ta perspektyva yikh funktsionuvannya na vitchyznyanomu rynku kredytnykh posluh. [Activities of credit unions: world experience and prospects of their functioning in the domestic credit services market]. *Visnyk ekonomichno-ekonomichnoyi nauky Ternopil's'koho ekonomichnoho univertsytetu Ukrainy*, no. 4 (28), pp. 93–107.
2. Kompleksna prohrama rozvytku inshoho sektoru Ukrayiny do 2020 roku. Available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document> (accessed: 05.02.2020).
3. Kontseptsiya rozvytku rynkovykh nebezpechnykh sluzhb Ukrayiny na 2020 rik. *Natskomfinposluh*. Available at: <https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/Strategy> (accessed: 12.02.2020).
4. Malinovs'ka O. (2018) Kredytni spilky yak dzherelo kredytnykh resursiv peredayut' sub'yekty maloho biznesu. [Credit unions as a source of credit for small business entities]. *Ekonomichnyy visnyk univertsytetu*. Vyp. 27 (1). S. 217–221. Available at: <http://nbuv.gov.ua> 2018 (accessed: 12.02.2020).
5. Malinovs'ka O. (2017) Osnovni problemy ta perspektyvy rozvytku kredytnykh spilok u suchasnykh rozvytku ekonomiky Ukrayiny. [The main problems and prospects of credit unions development in the current conditions of economic development of Ukraine]. *Visnyk l'vivs'koyi spravy, shcho stosuyet'sya akademiyi*, no. 22, pp. 137–141.

6. Pozhar A. (2017) Problemy ta perspektyvy rozvytku kredytnykh spilok v Ukraini. [Problems and prospects of credit unions development in Ukraine]. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu "XPI"*, no. 34, pp. 103–109. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2017_34_193 (accessed: 18.02.2020).

7. Pro kredytni spilky : Zakon Ukrainy № 2908-III vid 20 hrudnya 2001 roku. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14> (accessed: 28.02.2020).

8. Stepanova V. (2017) Osnovni napryamky rozvytku kredytnykh spilok u suchasnykh vypadkakh. [The main directions of development of credit unions in modern conditions]. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu ta biznesu*, no. 4, pp. 135–140. Available at: <http://nbuv.gov.ua> (accessed: 22.02.2020).

СУЩНОСТЬ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены основы функционирования кредитных союзов в Украине. Рассмотрены пути привлечения средств и участников кредитными союзами. Освещены становление и развитие кредитных союзов в Украине, а также намечены перспективы их деятельности на отечественном финансовом рынке Украины. Выявлены недостатки функционирования кредитных союзов в Украине, а также определены пути преодоления этих недостатков на финансовом рынке нашего государства. Определен комплекс необходимых мер для обеспечения стабильности и эффективного развития кредитных союзов на финансовом рынке Украины. Определены факторы влияния, стратегические цели и приоритеты кредитного союза в Украине. Предложены меры по поддержке деятельности, правового регулирования и защиты кредитных союзов нашего государства. Исследованы основные принципы, на основе которых создаются и ведут свою деятельность кредитные союзы в Украине.

Ключевые слова: кредитный союз, кредит, финансовый рынок, финансовые ресурсы, кредитная кооперация.

THE ESSENCE OF CREDIT UNION FUNCTIONING IN UKRAINE

This article gives a review of principles inherent to the functioning of credit unions. The ways of attracting funds and members by credit unions are described. The establishment and development of credit unions in Ukraine have been examined as well as their prospects on the domestic financial market of Ukraine. The deficiencies in the functioning of the credit unions in Ukraine and the ways of overcoming those deficiencies in the financial market of our country are identified. A range of steps necessary to ensure the stability and effective development of the credit unions in Ukraine is determined. The factors of influence, strategic objectives and priorities of credit unions in Ukraine are determined. Proposals have been submitted with regard to supporting the activity and legal regulation, as well as the protection of the credit unions of our country. The fundamental principles on basis of which the credit unions in Ukraine are established and their operational principles have been studied. In addition to that, the main activities of the credit unions in Ukraine have researched into. The discrepancy in the definition of the organizational-legal form of credit unions and their activities in the law of Ukraine are identified. The recommendations for the development of the credit unions in Ukraine have been proposed. Key points for improving the legislation of the development of the credit unions in Ukraine have been determined. It has been proven, that one of the most important problems in the activity of the credit unions is the attraction and maintenance of the sufficient amount of capital in addition to ensuring its steady increase. The factors of the establishment of the credit unions in Ukraine are analyzed. The importance of the credit unions in the overall development of the system of non-bank financial institutions is addressed. The key performance indicators of the credit unions in the financial service market are analyzed. The credit unions are an important aspect in the operation of the financial market; they assist the development of the financial market of Ukraine hence why the research of this matter is of great significance.

Key words: credit union, credit, financial market, financial resources, cooperative credit union.